

Hasan KANBOLAT
ASAM Kafkasya Uzmanı
hkanbolat@avsam.org

Gürcistan-Ukrayna-Karadeniz Üçgeni Arasında Kuzeybatı Kafkasya* KABARDEY-BALKAR'DAN SONRA SIRA KARAÇAY-ÇERKES'TE Mİ ?

AP

Moskova, Kuzey Kafkasya'daki sorunlara kavramada yalnızca askeri araçlara başvuruyor. Bölgenin ekonomik, siyasi ve kültürel alt yapısına ilişkin iyileştirici düzenlemeler yapmaya halen niyetli görünmüyor.

Kuzeybatı Kafkasya'da, Rusya Federasyonu içinde bir federe cumhuriyet olan Kabardey-Balkar Cumhuriyeti'nin başkenti Nalçık, ülkede sorunsuzluğu ile tanınmaktadır. Rusya Federasyonu'nun kayak turizmi merkezlerinden biri olan Nalçık, aynı zamanda yaşlıların emeklilik yıllarını geçirmek için tercih ettiği bir yer olarak bilinir. Kayak sezonuna hazırlanan bu kentin huzuru ve sükûneti 13 Ekim 2005 tarihinde 250 kadar silahlı radikal Müslüman gencin Nalçık'a girmesi

ile sona ermiştir. Büyük çoğunluğu askerlik veya gerilla eğitimi görmemiş olan ve hayatlarında ilk defa eli silah tutan bu gençler, başkentte bulunan başta FSB merkezi ve karakollar olmak üzere ordu ve polis merkezlerinin bulunduğu on beş ayrı noktaya saldırıda bulunmuştur. Başkente girmeden önce sivil halkı uyanan bu gençlerin çoğu silahlarını ateşleyemeden ve binalara bile giremeden öldürülmüştür. Olaylar sırasında 50 genç ve 40 sivil hayatını kaybetmiştir. Yaşça büyük olanlar ve gerilla eğitimi

* Nalçık olayları ile ilgili bilgiler, olayları bizzat yaşayan kişilerle birebir yapılan görüşmelere dayanmaktadır. Söz konusu kişilerin güvenliği nedeniyle ilgili bölümlerde kaynak kullanılmamıştır.

almış olanların bir kısmı kaçabilmiştir. Kaçanlar içinden 45 genç sağ olarak yakalanmıştır. Gençlerin liderlerinden Anzor Astemirov ve diğer kaçakların Çeçenistan'da saklandıkları tahmin edilmektedir.

Kabardey-Balkar polisinin ve federal ordunun bu gençlerin geleceğinden haberi olduğuna dair iddialar bulunuyordu. Bunun için, başkenti oluşturan üç mahallenin karakoluna, muhtemel çatışmaya hazırlık amacıyla silah stoku yapılmıştı. 13 Ekim'den iki hafta önce 58. ordu birlikleri bölgedeki beş federe cumhuriyeti kapsayacak şekilde anti-terör tatbikatı yapmıştı. Nalçık'ın içine, dışına ve bina üzerlerine askerler yerleştirilmişti. Söz konusu hazırlıkların yapıldığını Nalçık halkı da biliyordu. Olaylardan önce kentte sessiz bir bekleyiş vardı. 13-14 Ekim tarihleri arasında meydana gelen olaylarda bu gençlerin Nalçık'tan canlı çıkamayacağını da herkes biliyordu. Çoğunluğu yirmili yaşları geçmemiş olan bu gençlerin ailelerine bıraktığı ve "mevcut düzene karşı çıkmak istediklerini" belirttikleri vasiyetnamelerde "şehit" olmak için bu saldırıyı yaptıkları yazıyordu.

Rusya Federasyonu yasalarına göre teröristlerin cenazeleri ailelerine teslim edilmediği için 13-14 Ekim olaylarından sonra da cenazeler ailelere verilmemiştir. Yasalara göre söz konusu olaylar ayaklanma olarak kabul edilirse, cenazeler ailelere teslim edilebilecekti. Bu nedenle, Kabardey-Balkar halkı 13-14 Ekim olaylarının "terör" kapsamında ele alınmasına karşı çıkmakta ve "ayaklanma" olarak nitelendirilmesini istemektedir. Cenazelerin ailelere teslim edilmesi için halkın desteğini arkasına almış olan Kabardey-Balkar Cumhuriyeti'nin yeni devlet Başkanı Arsen Kanokov da, olayların asıl nedeninin terör olmadığını ve ekonomik sorunlardan kaynaklandığını açıklamıştır.

Kuzeybatı Kafkasya'da Radikal Müslüman Gençlerin Amacı Nedir ?

1990'lı yılların başında Kuzeybatı Kafkasya'da siyasi İslam hareketi yoktu. Bu bölgedeki yerel (otokton) halkların milliyetçilik hareketleri vardı. Yerel milliyetçilik hareketleri 1990'lı yıllarda Moskova tarafından ezilerek tasfiye edilince, yerel halkların sözcülüğünü dinî temelli örgütlenmeler yapmaya başladı. Yerel milliyetçi düşüncelerin baskı altına alınması, eğitimin çökmesi, geleceğe ilişkin umutların yitirilmesi, gelir dağılımının bozulması, alkolün yaygınlaşması ve yozlaşmanın artması gençlerin bu düzenden tek çıkış yolu olarak dini görmelerine yol açtı. Nitekim, Sovyetler Birliği'nin dağılması ile birlikte artan işsizlik ve gelecekte umutsuzluk içindeki Kuzey Kafkasyalı gençleri alkol ve yozlaşmadan uzaklaştıran, dinî örgütler olmuştur.

Kuzeybatı Kafkasya'da yaşlı ve orta yaşlı kesimi "özgürlük" kelimesi korkutmaktadır. Sovyetler Birliği dev-

rinin otoriter, baskıcı zihniyeti ile yetişmiş olan bu yaş grubundaki insanlar için özgürlük düşüncesi tehlikelidir. Gençler ise, Sovyet döneminin baskısını hissetmediği

Rusya Federasyonu, Kuzeybatı Kafkasya'daki korkularını gidermek için askerî çözüm dışında başka bir yol bulamamaktadır. Her on-on beş yılda bir Moskova tarafından bu oyunun Kuzey Kafkasya'nın bir yerinde oynandığı, 1990'lı yıllarda yerel milliyetçi hareketleri kışkırtarak ezdiği, söz konusu senaryonun 2005'den sonra siyasi İslamî hareketler için sahneye konmasına başlandığı, böylece ordunun günlük yaşamı kontrol altına aldığı iddiaları ortaya atılmaktadır.

için daha rahat, daha cesurdur. Bu cesaret ve çıkış yolu arayışı içinde Kuzeybatı Kafkasya'da siyasi İslam düşüncesini benimseyen gençler, her köyde "Cemaat" adında bir örgütlenmeye yönelmişler ve her "Cemaat"e "Emir" adında bir lider seçmişlerdir. Etnik ayırım yapmayan, disiplinli çalışan ve gençleri alkol ve yozlaşmadan uzak tutmayı başararak halkın güvenini kazanmaya başlayan "Cemaat" sistemi, Kuzey Kafkasya'da özellikle Karay-Çerkes, Kabardey-Balkar, Çeçenistan, İnguşetya ve Dağıstan'da gerçekleştirdiği örgütlenmelerde başarılı olmuştur. Böylece 2000'li yılların başından sonra İslamiyet, Kuzeybatı Kafkasya'nın yerel halklarını üçe ayırmıştır: 1) Din konusunda fazla bilgisi ve ilgisi olmayanlar, 2) Suudi Arabistan'da dinî eğitim alıp Vahabi düşüncesini benimsemiş olanlar, 3) Dine saygı duyan, dinî vecibelerini yerine getirmekle birlikte laik düşüncüyü benimseyenler. Birinci ve üçüncü gruba mensup olanlar, Suudi Arabistan'da eğitim görmüş gençleri Müslüman olarak kabul etmemektedir.

Kuzey Kafkasya'da "Cemaat" örgütünün yayılması merkezî hükümetin bölgedeki kontrolünün zayıflamasına yol açmıştır. Bunun üzerine Moskova yönetimi, halk tarafından giderek daha fazla benimsenen ve köylerde inşa edilen camilerde kendini hissettirmeye başlayan "Cemaat" in etkisini kırabilmek için Kuzeybatı Kafkasya'daki federe cumhuriyet ve vilayet merkezlerinde İslam kültür merkezleri kurmuş, söz konusu merkezlere Özbekistan ve Tacikistan'dan dinhocaları getirmiştir. Ayrıca, "Cemaat" i parçalamak için "Yermuk" adında devlet yanlısı bir dinî örgüt kurulmuştur. Ancak, Atayev adında bir gencin başkanlığında olan ve ağırlıklı olarak Balkarlardan oluşan söz konusu örgüt halk tarafından benimsenmemiştir. Bunun üzerine Atayev, Nalçık'ta bir evde teslim olma şansı verilmeden öldürülmüş ve uluslararası terör hareketinin

13 Ekim 2005'te başkent Nalçık'ta bazı kamu kurumlarına baskın düzenlemeye çalışan 250 kadar silahlı radikal Müslüman gençlerin çoğu silahlarını dahi ateşleyemeden ve binalara giremeden öldürüldü. Büyük çoğunluğu askerlik veya gerilla eğitimi görmemiş olan ve hayatlarında ilk defa eli silah tutan bu gençler, başkentte bulunan başta FSB merkezi ve karakollar olmak üzere ordu ve polis merkezlerinin bulunduğu on beş ayrı noktayı hedef almıştı.

Kafkasya

Kafkasya, batıdan doğuya doğru bölgeyi ikiye ayıran Kafkas sıradağlarıyla Karadeniz'den Hazar Denizi'ne kadar uzanmaktadır. Coğrafi olarak, Kafkas sıradağlarının kuzeyinde yer alan Kuzey Kafkasya Avrupa kıtasında, güneyinde yer alan Güney Kafkasya ise Asya kıtasında yer almaktadır. Siyasal olarak ise Kafkasya'nın tamamı Avrupa'nın bir parçasıdır. Sovyetler Birliği'nin Aralık 1991'de dağılmasından sonra Kafkasya'da: Kuzeybatıdan kuzeydoğuya doğru Rostov Vilayeti (Oblastı), Krasnodar ve Stavropol Bölgesi (Kray'ı), Adıgey, Karaçay-Çerkes, Kabardey-Balkar (Kabardey-Malkar), Kuzey Osetya (Alanya), İnguşetya, -de facto bağımsız- Çeçenistan (İçkeriya) ve Dağıstan Federe Cumhuriyetlerini kapsayan Rusya Federasyonu yer almaktadır. Güneybatıdan güneydoğuya doğru -de facto bağımsız- Abhazya, Acarıstan ve -özerk bölge statüsü kaldırılmış, de facto Gürcistan'dan ayrılmış- Güney Osetya'yı kapsayan Gürcistan; Nahçıvan ve -Ermenistan işgali altında bulunan, Azerbaycan tarafından özerk bölge statüsü kaldırılmış, de facto bağımsız- Dağlık (Yukarı) Karabağ'ı kapsayan Azerbaycan ve Ermenistan bulunmaktadır. Don nehri bölgenin kuzey sınırını, Aras nehri ise bölgenin güney sınırını oluşturmaktadır. Bazı araştırmacılar, Kuban nehrini Kafkasya'nın kuzey sınırı olarak almaktadır. Böyle bir sınırlamada Rostov vilayeti (Oblastı) Kafkasya dışında bırakılmaktadır. Ancak, 23 Haziran 2000 tarihli yasayla Rusya Federasyonu yedi bölgeye ayrılmış ve Kuzey Kafkasya Federe Bölgesi'nin adı Güney (Yuj-

niy) Bölgesi olarak değiştirilmiştir. Söz konusu idari değişiklik öncesi, Rusya Federasyonu'nun idari yapısında, Kuzey Kafkasya'nın kuzey sınırını Rostov Vilayeti'nin (Oblastı) kuzeyinden geçen Don nehri oluştururken, söz konusu bölgeye, eski idari birimler yanında Kalmukya Cumhuriyeti ve Volgograd Vilayeti (Oblastı) bağlanmıştır. Böylece, "Kuzey Kafkasya" terimi ortadan kaldırılıp, "Güney Rusya" terimi benimsenerek bölgenin adı Ruslaştırılmış ve bölgenin coğrafi alanı Rusya Federasyonu'nun içine doğru büyütülerek, Rus nüfusun yerel halklara oranı artırılmıştır. Ayrıca, 28 Haziran 2001'de Rusya Federasyonu Duması'nda kabul edilen "Rusya Federasyonu'na Kabul ve Onun Terkinde Yeni Sülhlerin Oluşturulması ile İlgili Yasa" tasarısı ile yabancı bir devletin veya onun bir bölümünün Rusya Federasyonu ile birleşebilmesine olanak tanınmıştır. Söz konusu yasada Rusya Federasyonu ile söz konusu birimin ortak sınırının olması da aranmamaktadır. Söz konusu yasa, Federasyon Konseyi ve Devlet Başkanlığı tarafından onaylandığı takdirde, bu yasaya dayanarak Güney Kafkasya'da Abhazya, Güney Osetya, Acarıstan, Dağlık (Yukarı) Karabağ ve hatta isterse Gürcistan'ın Cavahetya bölgesi Rusya Federasyonu ile birleşebilecektir. Böylece Moskova, Güney Kafkasya'da bulunan askerî üslerini tamamen kaybetmesi olasılığı karşısında "gönüllü katılımlar" sağlayarak Güney Kafkasya'daki etkinliğini sürdürebilecektir.

bir parçası olarak ilan edilmiştir. "Yermuk" hareketi kullanılarak "Cemaat" hareketi bölünemeyince, köy ve kentlerdeki camiler kapatılarak "Cemaat"ın, camileri örgütlenme ve toplantı merkezi olarak kullanması önlenmeye çalışılmıştır. 1 Eylül 2004'te gerçekleşen Beslan baskını mazeret olarak kullanılarak baskılar artırılmıştır. Ancak, söz konusu baskılar gençleri daha da fazla radikalleştirmiştir. Merkezî yönetime ve yerel hükûmetlere karşı nefret artmış ve polise karşı saldırılar başlamıştır. Bu gelişmeler üzerine, merkezî yönetim "Cemaat"ı karşı konulamaz noktaya gelmeden önce yok etmeyi hedeflemiştir. Bunun için, toplumun akış bulamayan enerjisini yönlendirmek ve "Cemaat"ı erken ayaklanma yaratarak ezmek istemiştir.

Söz konusu erken ayaklanma senaryosu, 1992'de yerel milliyetçi hareketlerin tasfiye edilmesi için yine Nalçık'ta oynanmıştı. 1992'de Abhazlarla akraba halk olan Kabardeyler 1992-93 yılları arasında meydana gelen Abhazyaya Savaşı'na destek vermek istemişti. Merkezî yönetim, kontrolden çıkan Kabardey gençliğini erken ayaklanmaya davet ederek ezmek istemişti. Bunun için Kafkasya Konfederasyonu Başkanı Şenibe Yura kaçırılmıştı. Bu durumu protesto eden gençler ayaklanarak parlamentoya yürümüş ve federal ordu Nalçık'a girmişti. Ancak, başta Duma Milletvekili Kalmuk Yura olmak üzere, Kabardey liderlerin gençleri durdurması ile birlikte olası bir provokasyon önlenmişti. 1992'de yerel milliyetçi gençler üzerinde oynanan bu oyunun benzeri yine Nalçık'ta 2005 yılında radikal dinci gençler üzerinde oynanmış ve oyun başarılı olmuştur, çünkü, bu gençleri durduracak ve onlara provokasyonu gösterecek liderler artık bulunmuyordu. Aslında, bu gençlerin kışkırtılmasında Çeçenistan savaşını Kuzeybatı Kafkasya'ya yaymak isteyen Çeçenlerin de etkisi olmuştur.

Kabardey-Balkar Cumhuriyeti

Kuzeybatı Kafkasya'da bulunan Kabardey-Balkar Cumhuriyeti, Rusya Federasyonu içinde yer alan 21 federe cumhuriyetten biridir. 786 bin nüfusa ve 12.500 km² yüzölçüme sahip olan Kabardey-Balkar, Gürcistan, Alanya (Kuzey Osetya), Karaçay-Çerkes, Stavropol ile sınır komşusudur. Topraklarının büyük bölümünün ekonomik faaliyetlere imkan tanımayan yüksek dağlardan oluşması ve sanayileşme nedeniyle, nüfus yoğunluğu Rusya Federasyonu genelinden yedi kat fazla olan bu cumhuriyette, kilometrekareye 62,9 kişi düşmektedir. Nüfusun yüzde 60'ı kentlerde yaşayan Kabardey-Balkar'da kent nüfusunun da üçte ikisi -1817'de kurulan- başkent Nalçık (1922'ye kadar adı Petrov-Port, nüfusu 239 bin) ve Prohladny'de (59 bin) yaşamaktadır. Baksan (31 bin), Tirmauz (29 bin), Nartkala (28 bin), Mayskiy (25 bin) diğer önemli kentlerdir. Kabardey-Balkar Cumhuriyeti'nde doğum oranı: 1000 kişide 15; Ölüm oranı: 1000 kişide 10, Nüfusun artış oranı: 1000 kişide 5; Nüfusun etnik dağılımı: yüzde 48 Kabardey, yüzde 30 Rus, yüzde 10 Balkar. Kabardey-Balkar'ın 1991'de egemenlik ilanı sonrası Slav nüfus giderek artan oranda bu Cumhuriyet'i terk etmektedir. Bu nedenle Cumhuriyet'te göç oranı: 1000 kişide -3,1 (4 bin kişi)'dir.

Kafkasya Jeopolitiğindeki Değişimin Kuzeybatı Kafkasya'ya Yansımaları

Çoğunluğu üniversite öğrencisi veya mezunu olan ve toplumun orta kesiminden gelen Kabardey-Balkar gençleri neden bile bile ölümü seçmiştir? Rusya Federasyonu yasalarının çizdiği sınırlar içinde hareket etmeyi ve sivil toplum kuruluşlarının tesis edilmesini neden mümkün görmemiştir? Yaşlıların düşünceleri ile yapamadıklarını "hiçbirşey yapmamaktansa birşeyler yapmak daha iyi" diyerek neden canları ile ödemiştir?

Bu soruların cevabını ve Nalçık olaylarının tarih tarafından nasıl yorumlanacağını zaman gösterecektir. Ancak, Nalçık olaylarını anlayabilmek için, Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra gelişen siyasi İslam hareketini irdelemek yetmez. Bunun yanı sıra, Kafkasya jeopolitiğindeki değişim nedeniyle Avrupa-Atlantik eksenine doğru kayan ve Tiflis-Kiev-Karadeniz üçgeni arasında sıkışan Kuzeybatı Kafkasya'yı kaybetmek istemeyen Rusya Federasyonu merkezî yönetiminin yeni gelişen stratejisini de doğru analiz etmek gerekmektedir.

Sovyetler Birliği'nin dağılması sonrası Avrupa-Atlantik dünyasının Kafkasya'ya yıldan yıla daha fazla nüfuz etmesi ile birlikte, Kafkasya'da yeni bir tarihin yazılmaya başlandığını ve Kafkasya tarihinde görülmemiş iki önemli gücün (ABD ve Avrupa Birliği) bölgeyi etkilemeye başladığını görmek gerekmektedir. Nitekim, Kafkasya'nın güneyinde yer alan üç eski Sovyet cumhuriyeti (Özellikle Gürcistan ve sonra Azerbaycan) Rusya Federasyonu'ndan uzaklaşarak Avrupa-Atlantik dünyasına yakınlaşmaktadır. Sovyetler Birliği'nin dağılması sonrası, Karadeniz kıyılarında dört yeni devlet (Moldova, Ukrayna, Rusya Federasyonu ve Gürcistan) ortaya çıkmıştır. Moskova, Karadeniz'de önemli limanlarını (Odessa, Mariupul, İllisevsk vb.) kaybetmiştir. Karadeniz kıyısındaki Doğu Bloku'nun parçaları olan Bulgaristan ve Romanya, NATO ve Avrupa Birliği'ne doğru kaymıştır. Böylece, Sovyetler Birliği döneminde Sovyet denizi olan Karadeniz, günümüzde Avrupa-Atlantik denizi olma yolunda ilerlemeye başlamıştır. Gürcistan'da Kadife (Gül) Devrimi, Azerbaycan'da Haydar Aliyev'in vefatı, Ukrayna'da Turuncu Devrim, değişim ve kimlik isteminde ısrarcı olan Abhazyaya'da meydana gelen Sessiz Devrim, Gürcistan ve Ukrayna üzerinden Karadeniz'e esen Batı yanlısı rüzgarlar, Karadeniz ve Kafkasya'da eski Sovyet yönetici sınıfından gelmeyen, daha genç ama deneyimsiz ve Avrupa-Atlantik dünyasına daha açık iktidarlar döneminin başlaması, Kuzeybatı Kafkasya'da jeopolitik değişime zemin hazırlayacak bir sürecin halkaları olmaya başlamıştır.

Son on beş yılda meydana gelen söz konusu gelişmeler sonucunda, Kuzeybatı Kafkasya, Rusya Federasyonu'nun Karadeniz'e tek çıkış kapısı durumuna gelmiştir. Böylece, Rusya Federasyonu'nun tahıl (buğday, mısır), tütün,

sebze ve meyve gereksinimini karşılayan en önemli bölge- si ve enerji hatlarının (Bakü-Novorosisk, Tengiz-Novoro- sisk/CPC ve "Mavi Akım") geçiş bölgesi olan Kuzeybatı Kafkasya'nın Moskova açısından taşıdığı jeostratejik önem, Çarlık Rusyası döneminden bu yana en yüksek se- viyeye ulaşmıştır.

Karadeniz'in kuzey kıyısında bulunan ve Polonya'dan Kafkasya'ya kadar uzanan Ukrayna ile Türkiye ve Karadeniz'e komşu Gürcistan arasında kalan Kuzeybatı Kafkasya'nın bu iki ülkede ve aynı zamanda Karadeniz'de meydana gelen Batı yanlısı değişim rüzgarlarından etki- lenmemesi mümkün değildir. Çünkü, Çarlık Rusyası ve Sovyetler Birliği devirleri dahil olmak üzere günümüz- de Gürcistan'ın başkenti Tiflis ve Ukrayna'nın başkenti Kiev, Kuzeybatı Kafkasyalı (Abhaz, Abazin, Adige (Ka- bardey vb.), Karaçay-Balkar, vb.) aydınların toplandığı, örgütlendiği ve düşünce hareketlerinden etkilendiği iki ana merkez olmuştur. Bu nedenle, Karadeniz ile birlikt- e Tiflis ve Kiev'de farklı rüzgârların esmesi Kuzeybatı Kafkasya'yı etkilemekte, Kuzeybatı Kafkasya halklarının değişim ve kimlik taleplerini güçlendirmektedir. Söz konu- su değişim ve kimlik taleplerindeki hareketlenmenin önümüzdeki yıllarda artarak sürme olasılığı bölgeye ege- men olan Moskova'nın Kuzeybatı Kafkasya'ya yönelik politikasını yenilemesine yol açmaktadır. Ancak, Kuzey- batı Kafkasya'nın Gürcistan-Ukrayna-Karadeniz üçge- ni arasında sıkışmasından ve Avrupa-Atlantik eksenine doğru kaymasından kaygılanan Rusya Federasyonu, bu sıkışmışlığı çözmek için askerî çözüm dışında başka bir yol bulamamaktadır. Her on-on beş yılda bir Moskova tarafından bu oyunun Kuzey Kafkasya'nın bir yerinde oy- nandığı, 1990'lı yıllarda yerel milliyetçi hareketleri kış- kırtarak ezdiği, söz konusu senaryonun 2005'den sonra siyasi İslamî hareketler için sahneye konmasına başlan- dığı, böylece istikrarsızlaştırılan Kuzeybatı Kafkasya'da ordunun günlük yaşamı kontrol altına aldığı iddiaları or- taya atılmaktadır.

Sonuç

Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra Rusya Fede- rasyonu, Çarlık Rusyası dönemi de dahil olmak üzere, tarihinde görülmemiş şekilde etnik yapı bakımından ho- mojen (yüzde 81,5 Rus) duruma gelmiştir.¹ Bu nedenle, Sovyetler Birliği'nin dağılmasının yarattığı ağır travma- nın etkisi altında bulunan Rusya Federasyonu'nun siyasi ve askerî kadroları, Slav kökenli (Rus, Ukraynalı, Kosak) nüfusun Moskova yönetimi ve yerel yönetimler üzerindeki milliyetçi baskısı altında kalmaktadır. Söz konusu kad- rolar, Sovyet döneminde kurulmuş olan sosyal, kültürel, ekonomik, siyasi ve askerî yapıyı yenileme gayretleri için- de -federatif yapı çerçevesinde- merkezî idareyi güçlendi- recek adımlar atmaktadır. Ancak, federe cumhuriyetlerin ve diğer idari birimlerin (kray, oblast, federe kent, özerk oblast, özerk okrug) yönetimleri, Moskova'nın merkezî

güçlendirme çabalarının aksine, Sovyetler Birliği döne- minde elde edilen -ekonomik, siyasi, kültürel- özerklik sınırlarını genişletmeye çalışmaktadır.

Nalçık olayları merkezî yönetimin "Cemaat" örgütlenmesini Kuzeybatı Kafkasya'dan temiz- lemeye kesin olarak karar verdiğini ve Kuzeydo- ğu Kafkasya'dan sonra Kuzeybatı Kafkasya'nın da silahlı çatışma ortamına çekildiğini göster- mektedir. Bu nedenle, Karaçay-Çerkes'de de örgütlenmiş olan "Cemaat"ın tasfiyesi için önü- müzdeki aylarda Nalçık olayları benzeri olay- ların söz konusu federe cumhuriyetin başkenti Çerkesk'de ortaya çıkması beklenmektedir.

Söz konusu "merkezden uzaklaşma" ve "merkezin ağırlığını hissettirme" çabalarının yarattığı gerilimin, federal yapıda meydana getirebileceği olası bir kırıl- manın ülkeyi üniter yapıya mı, yoksa parçalanmaya mı götüreceği Rusya Federasyonu'nun geleceği açısından önemlidir. Nitekim, bu gerilim Kuzey Kafkasya'da açık bir şekilde görülmeye başlamıştır. İkinci on yıllını ya- şamaya başlayan bu genç devlette söz konusu gerilim, yerel halkların toplam nüfusun çoğunluğunu oluşturdu- ğu Kuzeydoğu Kafkasya'da (örneğin: Çeçenistan) silahlı çatışmaya yol açarken; yerel halkların toplam nüfusun azınlığını oluşturduğu Kuzeybatı Kafkasya'da, (örneğin: Adıgey) yerel halkın Sovyetler Birliği döneminde elde ettiği hakların genişletilmesi için gösterdiği çabalar ile yerel Slavların söz konusu hakların azaltılması için gös- terdiği çabaların siyasi alanda örgütlü mücadelesi olarak ortaya çıkmaktadır.² Ancak, 13-14 Ekim 2005 Nalçık olayları merkezî yönetimin "Cemaat" örgütlenmesini Kuzeybatı Kafkasya'dan temizlemeye kesin olarak karar verdiğini ve Kuzeydoğu Kafkasya'dan sonra Kuzeyba-

Kuzeybatı Kafkasya'da bulunan Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti, Rusya Federasyonu içinde yer alan 21 federe cumhuriyetten biridir. 422 bin nüfusa ve 14.000 km² yüzölçüme sahip olan Karaçay-Çerkes, Gürcistan (ve Abhazya), Kabardey-Balkar, Krasnodar ve Stavropol ile sınır komşusudur. Topraklarının büyük bölümü ekonomik faaliyetlere imkan tanımayan yüksek dağlardan oluşmaktadır. Başkenti Çerkesk'dir. Diğer önemli kentleri Karaçayevsk, Zelençuk, Üçköken'dir. Nüfusun etnik dağılımı: yüzde 42 Rus ve Kosak, yüzde 33'ü Karaçay, yüzde 10 Adige (Çerkes), yüzde 6'sı Abazin, yüzde 3'ü Nogay.

Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti

tı Kafkasya'nın da silahlı çatışma ortamına çekildiğini göstermektedir. Bu nedenle, Kabardey-Balkar'da olduğu gibi komşu federe cumhuriyet olan Karaçay-Çerkes'de de örgütlenmiş olan "Cemaat"ın tasfiyesi için önümüzdeki aylarda Nalçık olayları benzeri olayların söz konusu federe cumhuriyetin başkenti Çerkesk'de ortaya çıkması beklenmektedir.³ Muhtemel temizleme harekâtının, Ku-

zeybatı Kafkasya'da kaybolan istikrarı tekrar sağlaması beklenmemektedir. Kuzeybatı Kafkasya'nın Gürcistan-Ukrayna-Karadeniz üçgeni arasında sıkışmasından ve Avrupa-Atlantik eksenine doğru kaymasından kaygılanan Rusya Federasyonu, askerî çözüm dışında bölgenin ekonomik, siyasi ve kültürel alt yapısına ilişkin iyileştirici düzenlemeler yapmaya da niyetli görünmemektedir.■

Dipnotlar

- 1 Rusya Federasyonu'nun etnik dağılımı: Yüzde 81,5 Rus, yüzde 3,8 Tatar, yüzde 3,0 Ukraynalı, yüzde 1,2 Çuvaş, yüzde 0,9 Başkurt, yüzde 0,8 Beyaz Rus, yüzde 0,7 Moldovalı, yüzde 8,1 diğer. *Country Review Russia 2001*, Texas, Countrywatch.com Publications, 2001, s. 6.
- 2 Hasan Kanbolat, "Kuzeybatı Kafkasya'da Yeniden Yapılandırma: Adıgey

Cumhuriyeti Tarihe mi Karşıyor?", *Stratejik Analiz*, Haziran 2001, No. 62, s. 64.

- 3 Paul Goble, "Will Cherkessk Be The Next Nalchik?", *Radio Free Europe/Radio Liberty*, No. 226, 6 Aralık 2005.